

Revideringar av indikatorer i miljöprogrammet

Miljömål: Giftfri miljö

Strategiska mål: Minskade gifter i barns vardag och inga skadliga utsläpp från förorenade områden.

Särskilt farliga ämnen är ämnen som har egenskaper som kan medföra allvarliga och bestående effekter på människors hälsa och i miljön. De kan till exempel vara cancerframkallande, ge fel på arvsanlag, hormonsystem eller ge svårigheter att få barn. De stannar kvar länge i våra kroppar och i vår omgivning och vissa av dem kan också vara direkt giftiga. Särskilt farliga ämnen omfattas av särskilda regler inom EU men är tillåtna att säljas och ingå i vanliga konsumentprodukter, till exempel i plast. Under miljömålet giftfri miljö föreslås två indikatorer att revideras, en av dessa handlar om att fasa bort särskilt farliga ämnen från förskolor, skolor, lekplatser och idrottsanläggningar. Den andra indikatorn som handlar om förorenade markområden som är åtgärdade föreslås att strykas från miljöprogrammet.

Nuvarande indikator: 3.2 Andel förskolor, skolor, lekplatser och idrottsanläggningar som är inventerade och åtgärdade avseende särskilt farliga ämnen (%). Målnivå: 2020 20%, 2025 60%, 2030 100%. Basår: 2015 0%.

Förslag till omformulering:

3.2 Andel verksamheter som är inventerade och åtgärdade avseende särskilt farliga ämnen (%). Målnivå: 2020 20%, 2025 60%, 2030 100%. Basår: 2015 0%.¹

3.2a) Förskolor

3.2b) Skolor

3.2c) Lekplatser

3.2d) Idrottsanläggningar

Förklaring:

Arbetet med att inventera och åtgärda förskolor, lekplatser och idrottsanläggningar behöver prioriteras. Efter inventering ska åtgärder utgå från risken för exponering av barn/ungdomar respektive utsläpp till omgivande miljö. Eftersom det ännu inte finns

¹ Information till förskolor och skolor i Nacka – Vägen till en giftfri förskola och skola – så gör du

² Nacka kommun - Mål och budget 2019-2021

uppgifter om totala åtgärder enligt indikatorn redovisas ingen siffra för indikatorn. Nackas lokala miljömål ”Giftfri miljö” innebär att *Nacka ska vara så giftfritt att inte människor eller miljö påverkas negativt*. Genom Miljöprogrammet och indikatorn följs att arbetet om skadliga kemikalier upp i skolor, förskolor, lekplatser och idrottsanläggningar går framåt. Den föreslagna uppdelningen av indikatorn kommer det göra det möjligt att på ett tydligare sätt se förändringen inom respektive verksamhet.

Under år 2016 satsade Nacka kommun 2 miljoner kronor på att byta ut saker med skadliga kemikalier på förskolorna. Inom kommunen arbetar man även med tillsyn av förskolor och skolor och har under senare år uppmärksammat material, leksaker och varor som kan innehålla farliga ämnen. Då miljöprogrammets indikatorer spänner över alla typer av verksamheter i Nacka, berör även denna indikator de kommunala och de privata förskolorna och skolorna.

För lekplatser och idrottsanläggningar är det åtgärder som minskad användning och spridning av plast, exempelvis i form av konstgräsplaner. På barns lekplatser och andra utemiljöer kan det finnas material som innehåller ämnen som kan vara skadliga för hälsa eller miljö som till exempel bildäck, slipers (kan innehålla kreosot), tjärasfalt med mera.

Strykning av indikator: 3.3 Förorenade markområden som är åtgärdade (%), Målnivå 50 % 2025, 100 % 2030. Basår: 2015

Förklaring:

Indikatorn visar andelen förorenade markområden i Nacka kommun som är åtgärdade sedan 2015 med branschklass 1 och 2. Branschklass 1 och 2 innebär områden med mycket stor risk till måttlig/stor risk.

I Miljö- och stadsbyggnadsnämnden (Dnr MSN 2019/93) togs beslut att stryka indikatorn förorenade markområden som är åtgärdade, vilket medför att även miljöprogrammet föreslås stryka indikatorn.

Miljöenheten föreslog Miljö- och stadsbyggnadsnämnden att stryka indikatorn Förorenade områden som är sanerade, med motiveringen att nämnden inte har rådighet över takten på fortsatt sanering. Länsstyrelsen har klassat ett antal objekt utifrån vilken typ av industriverksamhet/branschtyp som befunnit sig på platsen/området. De har klassat områden utifrån låg (4) till hög (1) riskklass/-nivå. Miljöenheten har granskat de områden som av länsstyrelsen lagts i riskklass 1 och 2, de två högsta riskklasserna och gått igenom de eventuella undersökningar och efterbehandlingar (saneringar) som genomförts efter länsstyrelsens klassning. Utifrån dessa efterforskningar har respektive område klassificerats, antingen till lägre riskklass eller att de bör ligga kvar i samma riskklass. Utifrån denna engångsinsats ser man ingen möjlighet till att fortfarande ha kvar ambitionen att sanera 6% av Nackas förorenade områden varje år.

Miljömål: God bebyggd miljö

Strategiska mål: Miljöanpassad bebyggelsestruktur. God inomhusmiljö. God ljudmiljö. Tillgång och tillgänglighet till parker och natur ska vara god i alla kommundelar, nära bostäder och förskolor.

Den bebyggda miljön i Nacka ska bidra till en god livsmiljö där resurser nyttjas på ett hållbart sätt. Det ska vara nära till naturen och människors hälsa ska stå i fokus. Nackas sårbarhet inför effekterna av klimatförändringar ska minska. Under miljömålet god bebyggd miljö föreslås indikatorn som följer upp riktlinjer för hållbart byggande att revideras utifrån den nya strategin för miljö- och klimatambitioner i stadsutvecklingen.

Nuvarande indikator: 5.3 Andel beslutade detaljplaner som arbetar utifrån ”Riktlinjer för hållbart byggande”

Förslag till omformulering: *5.3 Andel nya projekt som uppfyller samtliga indikatorer/nyckeltal enligt Genomförandeplanen inom Nackas miljö- och klimatambitioner i stadsutvecklingen. Målnivå: Sätts när basår tagits fram. Basår: Sätts när inventering gjorts.*

Förklaring: 1 januari 2020 börjar strategin för miljö- och klimatambitioner i stadsutvecklingen i Nacka att gälla. Klimatprogrammet och Riktlinjer för hållbart byggande utgår när strategin börjar gälla. Detta innebär att indikatorn som mäter andelen beslutade detaljplaner som arbetar utifrån riktlinjer för hållbart byggande behöver strykas. Eftersom alla detaljplaner och projekt hädanefter ska jobba utifrån de nya miljö- och klimatambitioner som läggs fast i genomförandeplanen tillför en indikator motsvarande den befintliga inget i uppföljningen. Däremot kan andelen projekt som uppfyller samtliga indikatorer/nyckeltal enligt den genomförandeplan som tas fram under 2019.

Miljömål 6. Ett rikt växt- och djurliv

Strategiskt mål: Varierat landskap med en hög grad av biologisk mångfald, ekosystemtjänster och rekreativa kvaliteter

Att behålla den biologiska mångfalden är avgörande för att ekosystem ska fungera och bidra med nyttor som att rena vatten och luft, pollinera våra grödor med mera. En hög artrikedom och variation av naturmiljön ger fler ekosystemtjänster samt bidrar till en mer varierad naturupplevelse. Fler åtgärder krävs inom skydd, skötsel och fysisk planering för att bygga in och inte bort biologisk mångfald.

Nacka kommun har en jämförelsevis stor andel skyddad naturmark och många ekar, som är mycket viktiga för den biologiska mångfalden. Andra typer av biotoper som är särskilt

gynnsam för biologisk mångfald är till exempel våtmarker, betesmarker och ängsmarker. Dessa finns det sparsamt av i landskapet och det är viktigt att värna om dessa miljöer,

Kommunstyrelsen har bestämt att halva Nacka ska vara grönt. Det innebär både att viktiga och uppskattade naturområden ska bevaras och att staden ska få anlagd grönska, i form av parker, planteringar och träd längs flera av gatorna. Många Nackabor är engagerade i natur- och miljöfrågor och tydliga miljömål, redovisning av hur våra indikatorer utvecklas och vad kommunen gör för att nå målen är några sätt att visa hur Nacka arbetar med dessa frågor. Indikatorerna är även ett verktyg för kommunen att följa om vi är på rätt väg vad gäller förvaltning, skötsel och planering.

De tre indikatorer som idag återfinns i miljöprogrammet har varit formulerade på sätt som gjort att de inte på ett enkelt sätt kan mätas och följas upp. Indikator 6.1 Höga naturvärden föreslås utgå och ersättas av två andra indikatorer som mäter påverkan på biologisk mångfald från skötselinsatser och förändringar på grönstruktur till följd av genomförda väg- och detaljplaner. Indikator 6.3 förslås justeras vad gäller utpekade indikatorarter. En mindre omformulering av målet under indikator 6.2 Skyddad natur föreslås också, samt eventuellt en justering av målnivån.

Nuvarande indikator:

6.1 Andel av kommunytan som är naturmark med höga naturvärden. Målnivå: 2030 10%. Basår: 2010 6,9%.

Vid uppföljningen av miljömålen 2018 informerades kommunstyrelsen om att målnivåerna i indikatorn inte går att uppnå. Arealen baseras på de ytor som är utpekade av Skogsstyrelsen som skogliga naturvärden och nyckelbiotoper samt ytor utpekade i den nationella våtmarksinventeringen. Dessa nationella inventeringar uppdateras inte i dagsläget och ytan kan därför inte öka. En annan otydlighet med detta mål är kopplat till att kommunen i stadsbyggnadsprocessen tar i anspråk delar av dessa utpekade ytor. Detta har skett i bland annat Tollare och Telegrafberget och kommer att ske i Ryssbergen om planerna där genomförs. Det innebär att dessa ytor med höga naturvärden minskar. Därför bör en omformulering ske där fokus istället ligger på skötselinsatser och spridningsfunktioner. Dessa insatser gynnar naturvärden i all kommunägd skog och fokuserar på att bibehålla en funktionell grön infrastruktur.

Förslag på ny formulering: *6.1 Grönstruktur och spridnings samband: Grönstrukturens ekologiska spridningsfunktioner ska bibehållas och vidareutvecklas. Målnivå 2030: Trenden för spridnings samband mellan och funktioner för reservat, planerade reservat och andra kärnområden för biologisk mångfald ska vara oförändrad eller positiv. Basår: Analys genomförs 2020. Uppföljning görs 2023 och sedan med 5-årsintervaller.*

Förklaring för ny indikator: Indikatorn visar ekologiska kopplingar och kvalitéer för Nackas skyddade områden, kärnområden för biologisk mångfald och områden som

planeras att skyddas. Funktionella gröna samband mellan Nackas reservat och andra skyddade naturområden ska planeras, skötas, och utvecklas så att ekologiska funktioner består.

Motivering och bakgrund: För att bibehålla den biologiska mångfalden behöver ekologiska spridningsvägar bevaras och stärkas så att inte habitat och arters livsmiljöer fragmenteras och isoleras. Spridningsmöjligheter och genetiskt utbyte är viktigt för arter både inom och mellan olika områden. Storlek och kvalité på grönytor är också viktigt. Små ytor och små artpopulationer är mer känsliga för störningar och påverkas mer av så kallade kanteffekter än större områden. Vad som är en funktionell storlek på yta varierar från art till art liksom vilka kvalitéer som olika arter behöver.

Spridningsanalysen som tas fram utgår från reservat, planerade reservat och andra kärnområden för biologisk mångfald. Dessa områden är extra viktiga i Nackas grönstruktur. Syftet är att bibehålla grönstrukturen så att spridningsfunktioner mellan kärnområden för biologisk mångfald gynnas. Detta betyder inte att resterande grönområden saknar betydelse för spridningsfunktioner, men i samband med att Nacka växer bör fokus ligga på att bibehålla funktioner och spridningssamband mellan utpekade kärnområden. Parallellt med detta bör grönytor, trädplanteringar och nya parker i staden planeras för att gynna grönstrukturens funktioner.

Åtgärder för att bevara, stärka eller komplettera spridningssamband kan utföras på flera olika sätt. Exempelvis genom skydd, skötsel eller återställande av miljöer, nya parker, trädplanteringar och hänsyn vid planering och exploatering.

Datakälla: Spridningsanalys utgör basvärdet. Första uppföljningen görs efter tre år och sedan var 5:e år. Påverkan på de utpekade områdena samt länkar mellan dessa analyseras och mäts genom nätverksanalys där en konnektivitetskvot beräknas och/eller friktionsvärden analyseras.

Nuvarande indikator:

6.2 Andel skyddad naturyta av kommunytan (%).

Målnivå: 2030 25%.

Basår: 2015 16,7%.

Indikatorn föreslås förtydligas och målnivån justeras. Indikatorns nuvarande formulering är lite otydlig och målnivån 25% kommer inte att kunna nås med de natur- och kulturresevat som är under bildande. För att nå 25% skulle ytterligare drygt 600 hektar (motsvarande ytan för Velamsunds naturreservat) behöva skyddas och detta bedöms vara ett realistiskt mål. Utöver reservatsbildning kan andra skyddsformer som exempelvis biotopskyddsområde instiftas. Biotopskyddsområden är vanligtvis mindre än naturreservat och dessa ytor skulle med fördel kunna väljas för att bibehålla eller förstärka konnektiviteten mellan natur- och kulturresevat, se indikator 6.1.

Den nationella målnivån är att skydda 20% av Sveriges areal. Med pågående reservatsbildningar och befintliga reservat skulle kommunen kunna skydda ca 20,5% av kommunytan. 20,5% baseras på tidigare föreslagna arealer för reservatsbildning, men osäkerheter finns kring om hela områdena kommer att gå att skydda. Det skulle i så fall kunna dra ner slutarealen skyddad mark inom pågående reservatbildningsprojekt ytterligare.

Det nya förslaget är därför att sänka målnivån till 21%, med möjlighet att höja målet efter att pågående, planerade reservat är beslutade.

Förslag på ny formulering:

6.2 Andelen yta i Nacka som är skyddad natur ska öka. Målnivå: 2030 21%.

Basår: 2015 16,7%.

Förklaring för ny indikator: Indikatorn visar andelen skyddad natur i Nacka. Det vill säga naturreservatens och andra skyddade områdens ytor delat med hela kommunens areal.

Motivering och bakgrund: Generationsmålet, som är det övergripande målet för svensk miljöpolitik, är att ”till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser”. För att nå detta och även flera av de nationella miljö kvalitetsmålen finns ett etappmål för biologisk mångfald. Bland annat ska 20 % av Sveriges land- och sötvattensområden samt 10% av Sveriges marina områden senast år 2020, genom skydd eller annat bevarande, bidra till att nå nationella och internationella mål för biologisk mångfald. Politiken i Nacka har ambitionen av att halva Nacka ska förbli grönt, trots omfattande byggande.² Genom skydda delar av dessa grönområden som reservat bidrar till att uppnå Sveriges generations- och miljömål.

Skyddad natur definieras enligt de permanenta formella skyddsformer som återges i 7 kap. miljöbalken (nationalpark, naturreservat, kulturresevat, biotopskyddsområden, Natura2000 samt djur- och växtskyddsområden).

Datakälla: SCB och Nacka kommun

Nuvarande indikator: 6.3 Utveckling för Nackas lokala indikatorarter (%). Målnivå: utvecklingen ska vara positiv för minst 25% av indikatorarterna och oförändrat för övriga. BASÅR sätts när inventering gjorts.

Så som den nuvarande indikatorn är formulerad har det inte sedan indikatorn fastslogs 2016 funnits resurser för att planera och genomföra de omfattande inventeringar som krävs för

² Nacka kommun - Mål och budget 2019-2021

att kartlägga de utpekade arterna. I det nya förslaget ingår flera av de tidigare utpekade indikatorarterna i de föreslagna artgrupperna (törnskata, mindre hackspett, skogsduva och större och mindre vattensalamander). Fladdermöss och övriga groddjur har redan inventerats på ett flertal ställen i kommunen och även dessa föreslås ingå i indikatorn. De arter som tas bort ur tidigare förslag på grund av att de kräver mer omfattande kartläggning och mer omfattande inventeringar är solitära bin, bastardsvärmare, igelkott och trollslända.

Förslag på ny formulering: *6.3 Antalet arter i de utpekade artgrupperna ska bibehållas. Målnivå 2030: Trenden för antalet arter av fåglar, groddjur och fladdermöss i kommunen ska vara oförändrad eller positiv. Basår: Fladdermöss 2019, Groddjur 2019, Fåglar 2021*

Förklaring för ny indikator: Indikatorn visar trender för utpekade artgrupper i Nacka kommun. Syftet är att följa upp om åtgärder och förändringar som sker påverkar artantal samt vilka arter som finns på de undersökta platserna. Nacka kommun har valt att övervaka tre artgrupper: groddjur, fladdermöss och fåglar.

Motivering och bakgrund: Indikatorarter är djur- eller växtarter som indikerar att förutsättningar för hög biologisk mångfald finns. För att gynna de utpekade arterna behöver förutsättningar bibehållas eller skapas för att de ska trivas och fortplanta sig. Detta ställer krav på planering, skötsel och förvaltning av arternas livsmiljöer. Om livsvillkoren för de i Nacka utpekade artgrupperna är tillgodosedda kan även flera andra arter gynnas betydligt. Genom att övervaka tillståndet för indikatorarterna kan man följa den påverkan som sker till följd av dels förändrad markanvändning, habitatdegradering och fragmentering och dels skötsel och förvaltning.

Nacka kommun har valt att övervaka tre artgrupper; groddjur, fladdermöss och fåglar. De knyter an till bland annat fuktiga miljöer och småvatten, gamla träd och sammanhängande skogsområden.

Artgrupperna bör inventeras var 3:e år. Resultatet kan variera från år till år beroende på bl.a. väder och vind, födoförhållanden mm. Det går därför inte att se en trend på enbart några år utan det krävs upprepade inventeringar över flera år. Inventeringarna fokuserar på antalet arter snarare än antalet individer då detta också kan skilja sig från metod och år. Metoderna som används är baserade på Naturvårdsverkets rekommenderade metodik.

Att inte enskilda arter pekas ut inom varje grupp beror på att om man ändå letar efter en av arterna kommer man se övriga. För fladdermöss tex registreras arter med en så kallade autobox där man spelar in de ljud som fladdermössen använder för att navigera. Varje art skickar ut en egen karaktäristisk signal och vid analys får man svar på samtliga arter som passerat autoboxen. När man inventerar groddjur använder man håv eller liknande och kommer då att se samtliga arter som finns på platsen. Motsvarande resonemang gäller vid fågelinventering.

Exempel på åtgärder som gynnar groddjur är att anlägga eller restaurera småvatten, bygga grodtunnlar och övervintringsplatser. För fladdermöss och fåglar kan holkar sättas upp, högstubbar och död ved skapas, brynzoner skötas och barrträd röjas bort etc. Flera av dessa åtgärder utförs redan.

Fåglar

Fem platser ska inventeras med start 2021. Dessa platser ska inventeras var tredje år efter basinventeringen 2020 för att följa artgruppens utveckling över tid.

Groddjur

Sex lokaler har inventerats 2014–2019 och kommer utgöra basnivå för antal arter som påträffats. Dessa platser inventeras var tredje år med start 2022 för att följa artgruppens utveckling över tid.

Fladdermöss

Nio lokaler har inventerats 2014–2019 och kommer utgöra basnivå för antal arter som påträffats. Dessa platser inventeras var tredje år med start 2021 för att följa artgruppens utveckling över tid.

Datakälla: Nacka kommun, inventeringar upphandlas och utförs av konsult.

NY INDIKATOR: *6.4 Nacka ska sköta sina skogar för att öka naturvärdena. Målnivå: Varje år ska skötsel utföras enligt skogsskötselplanen inom minst 12 av skötselområdena. Basår: 2019.*

Förklaring för ny indikator: Indikatorn visar skötselinsatser i kommunägda skogar i Nacka. Åtgärder ska utföras enligt skötselplan för att gynna naturvärden och i många fall även rekreativa värden där det är viktigt ur ett rekreativperspektiv. Målet är att skapa attraktiva skogar med hög biologisk mångfald.

Motivering och bakgrund:

För Nackas naturreservat finns i de flesta fall naturvårdsmål definierade och i skötselplanerna för respektive reservat och i skogsskötselplanen beskrivs hur de befintliga värdena kan bevaras och utvecklas. Med hjälp av dessa underlag kan skötselinsatser fokuseras där de gör störst nytta.

Datakälla: Nacka kommun. Antal skötselområden i skogsskötselplanen där åtgärder utförts under innevarande år.